

поменути преводе Библије са латинског и хебрејског језика, преписе Јованове *Апокалипсе* и др. Задржавајући своју истраживачку пажњу на делатности монаха Јоасафа, Гордана Стокић Симончић истиче да би за историју српских библиотека од посебне важности била открића и сазнања о боравку и делатности монаха Јоасафа у Хиландару. За време световног живота он је био познат као Јован Урош Немањић-Палеолог, дакле, потомак лозе Немањића и савременик деспота Стефана Лазаревића. „Овај принц у монашкој ризи морао је уживати посебан углед међу српским монасима на Светој Гори, а својим библиотекарско-архиварским радом могао је значајно допринети уређењу књижне збирке у Хиландару“, констатује ауторка.

Надаље следи прича о владарским, властелинским и другим приватним библиотекама, посебно о библиотеци, можда је боље рећи библиотекама, владарске лозе Немањића која, ипак, није имала јединствену дворску библиотеку, али је књига било у свим седиштима династије, од најстаријег у Расу, до главне резиденције кнеза Лазара у Крушевцу. У овом делу своје студије, ауторка се позива на истраживања Ђорђа Сп. Радојичића, Ђорђа Трифуновића и Милана Кашанина. Библиотеке Средњег века, подвлачи ауторка, не располажу великим и масивним фондовима, па ни корисници тих библиотека нису типични за савремено доба, али заједно потврђују крупан цивилизацијски домет: и библиотеке и њихови корисници су били сведоци једног времена и развијености његове духовне културе у којој су и књига и писменост имали врло значајно и високо место. Богатство тих збирки, иако оне нису биле велике, потврђивало је својеврсну репутацију како манастира, тако и краљева, царева, великаша и других умних људи који су то благо скупљали, чували и користили.

Веома је занимљива структура саме књиге, посебно наслови целина. Наслов првог, дакле, уводног поглавља, гласи „Историја библиотека је учитељица, такође...“. Сматрамо да би ово могла бити и ауторкина посебна порука, а не само тврдња, јер, доиста, прича о историји библиотека нас учи много чему: библиотеке су темељи епохе и сведоци стања духовне културе једнога народа, оне су те непролазне вредности садржане у мисији савремене библиотеке. По начину како је опремљена (детали са илустрацијама на почетку и завршетку поглавља из наших рукописних књига), подсећа на неку средњовековну књигу са врло модерном поруком. Чак и њена белина одише патином Средњег века. Основни текст књиге прате фусноте или анотације и са леве и са десне стране, што изгледа врло лепо и практично. Поред основног текста, књига садржи и бројне корисне прилоге, попут тумача литургијских књига Источне цркве који читаоцима пружа „само прву, основну информацију“, а који је ауторка сачинила на основу неколико врло значајних публикација које о овим појмовима доносе знатно више информација. И у, такође, сажето написаној анотацији, она указује на те библиографске референце. Потом следе илустрације са картом Свете Горе, фотографије манастира, копије икона, репродукције делова текста рукописних књига, представе прибора за писање и опрему књиге у српском средњовековном сликарству, са детаљном легендом одакле је шта преузето, као и индекс имена, коришћена литература, исписана по међународном стандарду за библиографски опис публикација, посебно монографије, а посебно прилози (чланци) који су компонентни делови других публикација. И као круна свега – сажетак на српском, руском и енглеском језику, после чега следе изводи из рецензија проф. др Десанке Стаматовић и проф. др Гордане Јовановић и концизна белешка о аутору. Доиста, комплетан духовни угођај.

Славица Несторовић-Петровски
Библиотека Филозофског факултета у Новом Саду
slavicnp@EUnet.rs

Управљање библиотекама у добу знања

142

Стокић Симончић, Гордана и Жељко Вучковић. *Управљање библиотекама у добу знања*. Источно Сарајево: Градска библиотека, 2007.

Књига професорског тандема др Гордане Стокић Симончић и др Жељка Вучковића *Управљање библиотекама у добу знања* представља истинску вредност у свету литературе о менаџменту у библиотекарству на српском говорном подручју, у којем се на прсте могу избројати књиге и прилози

овакве врсте. Појави ове књиге претходила је, такође, њихова заједничка књига насловљена *Менаџмент у библиотекама* (2003), прва из те области код нас. Књига је врло лепо прихваћена у нашој стручној и научној јавности. За значајни допринос развоју библиотекарства у споју са информатиком добила

је и награду „Стојан Новаковић“ (2005). „Тако је још једном потврђено оно што је у високо развијеном свету одавно познато: да менаџмент у библиотекама није само пролазна теоријска мода, већ нова теоријска парадигма битна за разумевање мисије савременог библиотекарства, за развој професионалне самосвести и одговорности и за побољшање друштвеног статуса и утицаја библиотекара“, истичу аутори у Предговору својој књизи *Управљање библиотекама у добу знања* (2007).

Претходна књига је овој новој послужила само као основно полазиште за продубљивање и актуелизовање остварених истраживачких резултата, као и за отварање нових поља истраживања, попут стратегијског менаџмента у библиотекама, успостављања система квалитета у библиотекарству, односа са јавношћу и једне врло актуелне теме – библиотеке и управљање знањем.

Књига о којој је реч, конципирана је врло модерно и практично. Тематске целине се надовезују једна на другу, тако да свака претходна помаже да се боље и садржајније размотре проблеми постављени у наредној целини.

После краћег ауторског Предговора, следе поглавља: „Библиотекарство и менаџмент: могућа паралела“ (11-42); „Гутенбергово завештање: мисија књиге и библиотеке у ери електронике“ (42-74); „Стратегијски менаџмент у библиотекама“ (75-93); „Процеси планирања у библиотекама“ (93-122); „Менаџмент и савремена типологија библиотека“ (123-137); „Стандарди квалитета у библиотекама“ (139-160); „Евалуација и стандардизација библиотечких услуга“ (161-188); „Односи с јавношћу и маркетиншка стратегија јавних библиотека“ (189-205); „Развој људских ресурса у библиотекама“ (207-226); „За кога је одело од листера: професионалци и управљачи у библиотекама“ (227-236); „Библиотеке и управљање знањем“ (237-252); „Литература“ (253-261); „Индекс“ (263-274).

У поглављу „Библиотеке и менаџмент: могућа паралела“, аутори полазе од становишта Питера Дракера (1909-2005), водећег теоретичара менаџмента друге половине 20. века, који каже да је менаџмент знање о употреби знања других људи, што

и јесте његова суштина. Јер, знање треба учинити делотворним и продуктивним, истичу аутори. Где је ту библиотекарство? Шта је, заправо, библиотекарство? Ако га дефинишемо као „организовање људског знања, са циљем да се графички записи цивилизације учине максимално доступним корисницима, од детета задубљеног у своју сликовницу до научника високоспецијализованог за своју дисциплину“, онда долазимо до везе људског знања и његове употребе, што води ка сусрету двеју научних дисциплина, библиотекарства и менаџмента, а то и јесте основни циљ ове књиге. Аутори нам у овом поглављу дају преглед развоја теорија менаџмента, полазећи од Американца Фредерика Тејлора (1856-1915), који се данас сматра творцем научног менаџмента, преко Немца Макса Вебера (1864-1920), Француза Анри Фајола (1841-1925), Тејлоровог савременика који је поставио темеље менаџмента као научне дисциплине у Европи, до Лутера Галика (1892-1983) и многих других. Исто тако говоре о теоретским претпоставкама библиотекарства у историјском следу: од библиотека затворених у зидине манастира, до данашњих модерних библиотека, тј. библиотечно-информационих центара,

отворених за масовне кориснике – од деце до специјализованих научника „забринутих за судбину човечанства“, да се послужим речима песника¹. Аутори анализирају основне принципе и правила организације библиотека у духу захтева времена и потреба корисника, говоре о правилима класификације и каталогизације и њиховим творцима, од Мелвила Дјуија (1851-1931), преко Индуса Рамакрите Ранганатана (1892-1972) и његових *златних правила библиотекарства*, до Американца Џесија Шира (1903-1982), који је постао познати борац за статус библиотекарства као науке и поборник везе између библиотекарства, документалистике и информатике. Његовим залагањем да библиотекарство укључи у систем наука постмодерног доба, дошло се до платформе „за улазак ове дисциплине у Дракерovo друштво знања“;

¹ Јован Христић, „По цео дан седим у библиотеци“.

наглашавају аутори. Посебан сегмент овог поглавља посвећен је управо менаџменту у библиотекама. Аутори полазе од става да „менаџмент у библиотекама обухвата низ међусобно повезаних континуираних активности на планирању, организовању, вођењу и контроли, које се остварују кроз рад са људима и помоћу ресурса библиотека, а усмерене су на остваривање њихове мисије у савременом свету“. У светлу анализе примене научног менаџмента у великим светским библиотекама и библиотечким системима, долазе до става да „библиотекарство и менаџмент јесу научне дисциплине модерног доба, а за њихово су научно утемељење били неопходни исти историјски и економски предуслови“.

Посебно занимљиво и, рекла бих, врло надахнуто написано, јесте поглавље посвећено „Гутенберговом завештању“ у којем аутори говоре о мисији књиге и мисији библиотека у ери електронике. Полазећи од Гутенберговог открића које је обележило читаву епоху после њега, а која је „с разлогом названа цивилизацијом књиге или Гутенберговом галаксијом“, аутори анализирају појам књиге у историјском контексту, говоре о преображају феномена званог књига, такође у историјском контексту и светлу различитих теорија, наглашавају да изазови нових информационих медија, по мишљењу многих теоретичара, неће уништити књигу у штампаном облику и, најзад, говоре о будућности књиге и библиотека, такође у светлу различитих научних претпоставки и теорија, којима је, ипак, заједничко једно: „традиционална парадигма библиотека мења се ка савременој парадигми *електронских и виртуелних библиотека*“.

Наредна два поглавља „Стратегијски менаџмент у библиотекама“ и „Процеси планирања у библиотекама“, у тесној су вези и међусобно су условљени. Претпоставка доброг планирања у библиотекама јесте управо стратегијски менаџмент, који је за ауторе ове књиге „формулисање стратегије тј. доношење одлуке о начину на који се испуњавају развојни циљеви организације“, односно, у овом случају, библиотеке као културног и информацијског центра једне средине, која непрестано преиспитује своју друштвену улогу и редефинише мисију у складу са свим променама у друштву. У светлу различитих теоријских модела менаџмента као опште научне дисциплине, аутори нам промовишу најпогоднији модел за примену у библиотекама, а то је Модел 7S. Колико су процеси планирања битни за развој и пословни успех сваке организације, па и библиотеке, потврђују нам планске одлуке које су, по ауторима, резултат планирања као процеса менаџмента. Резултате истраживања на овом плану аутори нам показују на примерима великих светских библиотека, као што су Британска библиотека у Лондону и Јавна библиотека у Шарлоту (Макленбург, Северна Каролина).

Логичан след процеса планирања јесте „процес стварања дизајна организације тј. утврђивања организационе структуре која, у највећој мери, одговара стратегији организације“. Овако сажето формулисана суштина проблема јесте тема поглавља под насловом „Менаџмент и савремена типологија библиотека“. Аутори прате и коментаришу богату светску литературу о овим проблемима и промишљају је са становишта примене у нашим библиотекама. Класична типологија библиотека постаје нефункционална са аспекта мисије електронских и виртуелних библиотека. Све више се у свету говори о моделу библиотеке са једним запосленим професионалним радником. Шта ће се догодити у будућности, потврдиће пракса, али теоријске претпоставке су да се ове библиотеке најлакше и најбрже могу трансформисати и прерасти у електронске и виртуелне, с једне стране, а с друге, оне не могу у потпуности заменити велике библиотечке системе. Дакле, у богатој литератури на ову тему трага се за неком идеалном структуром библиотеке, јер традиционална типологија библиотека 19. и 20. века постаје неодржива у 21. веку.

Даље следи прича о стандардима квалитета у библиотекама. Аутори најпре дефинишу појам квалитета и истичу да „квалитет није апстрактна категорија, него однос свакога појединца према животу, послу, људима који га окружују... Квалитет је стање духа, начин размишљања и начин деловања“. Од посебне важности је како управљати квалитетом. Прича о томе почиње још далеке 1924. године у Сједињеним Америчким Државама, иде преко Јапана и долази до Европске Уније. Феномен управљања квалитетом прошао је кроз неколико фаза док се није дошло до првих стандарда и у овој области. Међународна организација за стандардизацију – ISO донела је прве стандарде још 1987, да би 1994. године била урађена мала ревизија, а 2000. године дошло је до Велике ревизије читаве серије стандарда ISO 9000. У светлу ових стандарда, аутори врло компетентно расправљају о управљању укупним квалитетом у библиотекама, наглашавајући да је овде веома важна усмереност на кориснике и задовољење њихових информационих потреба. Добар део овог поглавља односи се на примену стандарда у библиотекама Србије у историјском следу. Расправљајући о овом проблему, аутори долазе до закључка: „квалитет је стратешки интерес сваке библиотеке и уткан је у визију њеног развоја“.

У вези са расправом о квалитету, јесте и студија о евалуацији и стандардизацији библиотечких услуга. Шта су библиотечке услуге, шта једну библиотеку чини добром библиотеком, шта су захтеви корисника и како се може мерити квалитет и ефективност библиотечке делатности, само су нека од питања које аутори осветљавају са становишта различитих

теоријских претпоставки и различите праксе у светским и нашим библиотекама. И управо у овом тексту, аутори истичу да је провера квалитета рада библиотека прерасла у нову пословну стратегију и филозофију названу *Покрет за квалитет*. У светлу те нове филозофије библиотекарства, они говоре о појму и методама евалуације, наглашавајући да су Ранганатанова *Златна правила (Пет закона библиотекарства)* врло актуелна и битна и данас, а биће и сутра, и да, заправо, она (правила) представљају темељ свих информационих сервиса, па и библиотека. Ево тих правила: 1) *Књиге су за коришћење*, 2) *Сваком читаоцу његова књига*, 3) *Свакој књизи њен читалац*, 4) *Чувајте време читалаца*, 5) *Библиотека је организам који расте*. Анализирајући свако ово златно правило, долази се, по мишљењу аутора, до општег става да је „евалуација суштински предуслов савременог библиотечког менаџмента“.

У поглављу „Односи са јавношћу и маркетиншка стратегија јавних библиотека“ аутори полазе од дефиниције Сема Блека да су „односи са јавношћу дисциплина менаџмента фокусирана на модалитете међусобног преплитања ставова и понашање појединаца, организација и влада, а заснована на претпоставци да се постављени циљеви лакше остварују уз подршку и разумевање јавности“. На примеру библиотекарства, Сем Блек прави дистинкцију између појма *односи са јавношћу и маркетинга*: наиме, по Блеку, односи са јавношћу брину о имену и добром гласу библиотеке, а маркетинг брине о производу и заштити робне марке, што у библиотекама представљају библиотечки фондови, информационе услуге и укупни програми библиотека. У овој надахнуто написаној студији, дат је историјат библиотечког маркетинга и истакнут његов значај за стицање професионалног ауторитета и угледа библиотека и библиотекарства као делатности чија је основна снага *знање*. Дали библиотека меда искористи ту своју стратешку предност, односно да ли може да буде посредник између знања и његове примене, или употребе, зависи, пре свега, од људских ресурса у библиотекама, тј. од библиотекара. Колико је важан став библиотекара према властитом послу, његова свест о мисији делатности којом се бави, потребно је посебно истаћи, сматрају аутори. Исто тако је битан и нови концепт културе организације у библиотекама, као и програми перманентног стручног усавршавања библиотечког кадра. Говорећи о концепту културе организације у светлу неких теоријских претпоставки и практичних искустава неких светских библиотека, дошло се до помињаног Модела 7S према којем успех организације, у овом случају библиотеке, зависи од седам међусобно зависних сегмената, а то су: структура, стратегија, људи, стил, систем и поступци, вештине и знања и систем вредности. Овакав концепт културе организације може да

буде добар путоказ за трансформацију библиотека. Круте и бирократизоване институције, захваљујући оваквом концепту, постају отворене и флексибилне за све изазове новог окружења, исказаног метафором *информатичко друштво*. У том новом окружењу, неминовно се мења и радни профил узорног библиотекара, истичу аутори. Тај узорни библиотекар требало би да поседује следеће врлине и квалитете: да је марљив и вредан, поуздан, толерантан, позитиван, креативан, комуникативан, радознао, одговоран, солидаран, лојалан професији и доследан. Није много за једног савреног професионалца. Постављам питање: колико нас је таквих? Или, зашто се не инсистира на библиотечком професионализму? А он се, највероватније, подразумева, јер усавршавање стручног кадра у библиотеци почиње од првог радног дана и траје до завршетка професионалне каријере. Само такав библиотекар или руководиоца библиотеке може да опстане у свету великих промена и да рачуна на професионалну будућност.

За основу поглавља под насловом „За кога је одело од листера: професионалци и управљачи у библиотекама“ аутори су узели студију Адријана Мола, британског теоретичара библиотекарства, насловљену „Критички осврт на библиотекарство и библиотечки менаџмент“, објављену још 1979. године у петој књизи британске едиције *Студије о библиотечком менаџменту*. Студија је и данас врло актуелна и полази од систематизације постојећих тумачења библиотекарства у Сједињеним Америчким Државама и Великој Британији. Сам Мол наводи четири теорије библиотекарства (конзервативну, либералну, технократску и радикалну) на основу којих тумачи улогу библиотеке и природу њене организације. Аутори полемишу са Молем, истичући да свака од ових теорија има своје предности и мане и различито се прихвата у библиотечком свету, али наглашавају да је ова студија „оригинално и, могло би се рећи, визионарско, виђење библиотечког менаџмента“. Мол у њој инсистира на социолошкој заснованости библиотекарства, а говорећи о улози библиотеке, он пише у традицији теоретичара Џесија Шира, који библиотеку сматра гарантом кохезије сваког друштва. Студија Адријана Мола за библиотекарство у Србији, где о менаџменту тек почиње да се говори, делује опомињуће и, како посебно истичу аутори, подсећа да је „врхунски професионализам у библиотеци императив нашег времена. Он захтева знање, за узврат нуди знање и при томе једино он води у нови начин живота...“ У светлу оваквих захтева библиотечке струке и науке, аутори пореде ситуацију у библиотекарству Србије са ситуацијом и стањем у библиотекама развијеног света и закључују да „теорија и пракса менаџмента, међутим, морају наћи своје место у свим сегментима рада савремених библиотека“, јер „у

друштву информација и знања, системска примена менаџмента представља природни предуслов успостављања професионалног ауторитета и успешног остваривања библиотекарске мисије“, а то је, морамо признати, основни циљ сваког узорног библиотечног стручњака, било да је практичар или теоретичар.

Завршно поглавље ове инспиративне и врло актуелне књиге је круна свега што су аутори хтели да наму њој покажу, а то је како функционишу менаџмент и библиотекарство као две, могло би се рећи, сродне дисциплине, чији је заједнички именитељ знање. Како управљати знањем, брину се менаџери, и како посредовати између знања и корисника тога знања, библиотекари. Пред библиотекама и библиотекарима

21. века су нове шансе, поручују аутори. Треба их искористити.

Ова стручна и научна књига могла би се читати, рецимо, и као роман у којем главни јунаци *Менаџмент* и *Библиотекарство* функционишу као равноправни партнери у *друштву* и *добу знања*. Писана је једноставним, питким научним стилем, а осваја душу професионалног читаоца сопственом душом. Има у њој професионалне и научне топлине која је чини *научном књигом са душом*, у којој је уприличен неизбежни сусрет двају јунака, који ће им помоћи да постану *нераздвојни јунаци нашег доба*, а и неког будућег.

Бојана Вукотић
Народна библиотека Србије
bojana.vukotic@nb.rs

Фототипско издање часописа *Зенит*

Зенит. Београд: Народна библиотека Србије, Институт за књижевност и уметност; Загреб: Српско културно друштво Просвјета, 2008. Фототипско издање.

Крајем 2008. године објављено је капитално, фототипско издање часописа *Зенит* (сва 43 броја која су објављена од 1921. до 1926. године, штампана изворно, у оригиналном формату), у комплекту са монографијом о часопису, чији су аутори Видосава Голубовић и Ирина Суботић. Издање свих бројева часописа у оригиналном формату и монографија, смештени су у специјалној кутији, а опрему за ово издање осмислио је дизајнер Јован Чекић. Издавачи су Народна библиотека Србије и Институт за књижевност и уметност из Београда и Српско културно друштво Просвјета из Загреба. Ово луксузно издање штампано је у тиражу од 1.000 примерака.

Часопис *Зенит*, интернационална ревија за уметност и културу, један је од најрадикалнијих југословенских часописа и најзначајнији авангардни часопис на простору међуратне Југославије. Далеке 1921. године, покренуо га је и уређивао Љубомир Мицић. Почео је да

излази у Загребу, да би га 1924. редакција пренела у Београд. *Зенит* је од стране историчара уметности и књижевности оцењен као најзначајнији авангардни часопис на простору међуратне Југославије. Окупљао је авангардне књижевнике и уметнике са свих страна света, а на изложбама које је *Зенит* организовао, могла су се видети имена Кандинског или Шагала. Покрет је оспоравао националне културе и митове и залагао се за нову уметност и нови тип европејства. Овај авангардни покрет је и назван по часопису – *зенинизам*, а био је повезан са свим савременим авангардним правцима.

Монографија садржи студије Видосаве Голубовић и Ирине Суботић о самом часопису, затим летопис часописа, биографије свих сарадника часописа са фотографијама и сликама (када су у питању аутори сликари), библиографију – све приказе и прилоге о *Зениту* и зенинизму до објављивања монографије (укључујући и оне у електронском

